

STJEPAN BABIĆ

TVORBA IMENICA SUFIKSIMA NA -stvo

Autor u ovom radu prikazuje tvorbu imenica koje završavaju na *-stvo* i *-štvo*. Utvrđuje da su tvorene trima sufiksima: *-stvo*, *-anstvo* i *-instvo*. Od njih je plodan jedino sufiks *-stvo*, sufiks *-anstvo* je slabo plodan, *-instvo* neplodan.

Poseban je tvorbeni problem nekoliko imenica koje bi se mogle protumačiti kao izvedenice i sufiksom *-stvo* i sufiksom *-aštvo*. Autor ističe da su takvi primjeri uzrok nastajanju novih sufiksa.

0.1. U proučavanju tvorbe riječi u suvremenom hrvatskom književnom jeziku obrađujem dio po dio tako da će na kraju biti obrađena cijela tvorba.¹ Svoje istraživanje temeljim na sustavno skupljenoj građi, relativno veoma obilnoj. Pojedine dijelove izdvajam iz cjeline po određenim kriterijima. U ovom su radu kao predmet istraživanja izdvojene imenice koje završavaju na *-stvo* i *-štvo*.

0.2. Kad se u toj skupini izdvoje sve tvorbene riječi i prouči kojim su sufiksima tvorene, tada se može reći trima: *-stvo*, *-anstvo*, *-instvo*. Od njih je plodan jedino sufiks *-stvo*, sufiks *-anstvo* je slabo plodan, a *-instvo* neplodan.

0.3. Kao poseban problem javlja se sufiks *-aštvo* (obrađen u t. 8.3) i prema tome potrebno bi bilo ili proširenje naslova ili suženje kriterija u odvajanju građe za ovaj rad. Naslov ne obuhvaća i sufikse na *-štvo* jer bi sugerirao veći opseg rada nego što zapravo jest. Posrijedi je samo jedan sufiks: *-aštvo* s nekoliko imenica, a i one se mogu protumačiti kao izvedenice sa sufiksom *-stvo*. Ako se i protumače kao izvedenice sa sufiksom *-aštvo*, onda je to neplodan sufiks.

Kao kriterij izdvajanja moglo se postaviti: sve tvorenice sufiksima na *-stvo*, ali bi to bio već precizno određen kriterij, a u prvom izdvajanju opravdana je težnja da on bude što formalniji i samo izdvajanje što jednostavnije. Kako ima mnogo imenica koje završavaju na *-štvo*: *bājalaštvo*,

¹ Dosad imam s toga područja 28 bibliografskih jedinica.

batinaštvo, beskičmenjaštvo, bèskućništvo, bèzbožništvo . . . — preko stotinu imenica, a taj se broj tvorbom može i znatno povećati — najjednostavnije je bilo izdvojiti sve imenice na *-stvo* i *-štvo* pa tek onda promatrati tvorbene odnose.

Tvorba sufiksom -stvo

1.0. Sufiksom *-stvo* imenice su izvedene od imeničkih, pridjevnih, glagolskih, zamjениčkih, brojevnih i priložnih osnova, a sufiks *-stvo* sudjeluje i u složeno-sufiksnoj i prefiksno-sufiksnoj tvorbi s raznim osnovama. Plodna je sufiksna tvorba od imeničkih osnova i složeno-sufiksna po obrascu *im. + o + gl. + -stvo*, a ostale su tvorbe slabo plodne ili su neplodne.

1.1. U odimениčkoj tvorbi kao osnove dolaze imenice m. i ž. roda sklonidbenih tipova *jelen* i *žena*, a od ostalih imenica izvedene su *zvjèr-stvo < zvjèr* i *zdràvstvo < zdràvlje*.

1.2. Kao osnove dolaze imenice koje dobivaju sufiks *-ski* po sustavu,² a među njima su u golemoj većini one koje označuju osobu, i to prvenstveno mušku pa su u osnovi najčešće imenice m. r. One među svima skupljenim tvorenica čine oko 90 posto.

To je i razumljivo jer su im. m. r. u pravilu zastupnici vrste. Stoga imenice ž. r. dolaze kao osnove samo ako nemaju mocijskog para, a to su imenice koje imaju drugačije leksičko ostvarenje ili koje označuju osobine biološki ili sociološki svojstvene samo ženama: *djèvojaštvo, pòsestrimstvo, primàljstvo, usidjelištvo* . . .

O ostalim osnovama koje ne pripadaju skupini osoba, govori se posebno (t. 3.9. i 3.10).

1.3. Rijetke su izvedenice od imenica koje ne dobivaju sufiks *-ski* po sustavu kao *lòvstvo, pretvòrstvo, rastròjstvo, ustròjstvo, izdàjstvo*, ali su neke od tih imenica puristički obilježene, a od *lòv* je ostvaren pridjev *lòvski*. Imenice *čòvještvo* i *nečòvještvo* izvedene su od osnova koje bi po sustavu imale *-ski*, ali je konkretno ostvarenje drugačije.

Opisujući morfološku stranu tvorbe, moglo bi se reći da se izvedenice izvode od pridjeva na *-ski* zamjenom *-ski/-stvo, -čki/-štvo*,³ ali taj opis ne bi bio potpun jer ima osnova koje se krata više nego za *-ski*, zatim neke osnove nemaju pridjeva na *-ski*, a naglasak izvedenica sa *-stvo* dobrim dijelom nije kao u pridjeva.

1.4. Sufiks *-stvo* dolazi na osnove sa svima završnim suglasnicima osim što nema sa *-s*. Kad bi se javile, jedno bi se *s* u tvorbi izgubilo.

Neke imenice krata osnove.

² O raspodjeli sufiksa *-ski* v. *Sufiksna tvorba pridjeva u suvremenom hrvatskom ili srpskom književnom jeziku*, Rad JAZU, 344, Zagreb 1966, str. 173—178.

³ Tako čini D. Kostić u članku *Pravobranilaštvo ili pravobranioštvo*, NJ, I, Beograd 1933, str. 15—17.

1.5. Osnove imenica koje u množini gube *-in*, gube ga i u ovoj tvorbi: *džavljánstvo*, *gospòdstvo*, *gráđánstvo*, *křšćánstvo*, *kúčánstvo*..., osim *vlastelínstvo*.

Katkada se osnova skraćuje za *-c*, u sufiksu *-(a)c*, češće u izvedenica na *-alac*, *-anac* od stranih osnova: *bjegúnstvo*, *čístúnstvo*, *ilegálstvo*, *nijémstvo*, *Nijémstvo*, *prvéntstvo*, *purítánstvo*, *republikánstvo*, *starčevičánstvo*, *úđovstvo*, *vegetarijánstvo*...

Ostala su skraćivanja rijetka: *-(a)k*: *pòtomstvo*, *-ić*: *plemstvo*, *-ik*: *svèćénstvo*.

Teškoće koje bi nastale zbog dvosuglasničkoga završetka rješavaju se većinom tako da se zadrži ili umetne nepostojano *a*: *sžánj*, *sžnj-a* > *sžánjstvo*. Drugi primjeri bit će spomenuti kasnije, u opisu morfoloških pojava.

1.6. Osnove na *-d*, *-t* zadržavaju u pismu te glasove, pa i onda kad je ispred njih koji suglasnik, ali se mjesto *-ds-*, *-ts-* izgovara *-c-*: *ljúdstvo*, *súsjedstvo*, *súdstvo*, *vòjvodstvo*..., *brátstvo*, *hrvátstvo*, *kmèstvo*..., *politikántstvo*, *protestántstvo*...

Jednačenje po zvučnosti javlja se u riječima kao *ròpstvo*, *štpstvo*...

Iza *ć* postoji u praksi određeno kolebanje, ali norma traži da *s* ostaje: *mladićstvo*.

1.7. Mjesto morfonološkoga *đ* dolazi *d*: *perovòdstvo*, *vòdstvo*, *vojskovòdstvo*. Primjera za nemorfonološko *đ* nema, a navedena bi se tri primjera mogla smatrati i glagolskom osnovom *vod*, ali značenja pokazuju da može biti i imenička osnova: *perovòdstvo* 'posao perovođe', *vòdstvo* '(zb.) vođe', *vojskovòdstvo* 'čast vojskovođe'.⁴

1.8. Mjesto suglasničkih skupova *-cs-*, *-ks-*, *-gs-*, *-hs-*, *-čs-*, *-zs-*, *-žs-* dolazi *š*: *mládenaštvo*, *podláštvo*, *samáštvo*, *čòvještvo*, *čásništvo*, *divljáštvo*, *đáštvo*, *junáštvo*, *momáštvo*, *djèvojaštvo*, *siròmaštvo*, *bukáštvo*, *knèštvo*, *vítèštvo*, *lúpeštvo*...

Jedino je u *bjèkstvo* provedeno samo jednačenje po zvučnosti, ali ta riječ nije normativna jer znači isto što i *bijeg*.

Razjednačivanje na udaljenost zapaženo je u riječi *nepuštvo*: *njegova mršavost*, *nepuštvo* (V. Desnica, Proljeće u Badrovcu, Beograd, 1955, 81).

1.9. Osnove na *-lac* imaju normalno *-laštvo*: *prègalaštvo*, *prevòdilaštvo*, *stvàralaštvo*... U nekim riječima ili potvrdama pojedinih riječi iz starijega doba javlja se i *-ostvo*, *-oštvo*: *tàostvo* (V. Nazor), *tùžioštvo*, *pravobrànioštvo*, *vlàsteostvo*, uz novije *tùžilaštvo*, *pravobrànilaštvo*, *vlastelínstvo*.

⁴ To potvrđuju primjeri iz srpskoga književnog jezika gdje ima zapisanih primjera sa *đ* i *ć*, po čemu je sigurno da osnova nije glagolska, npr. *delovòdstvo*, *perovòdstvo*, *poslovòdstvo*, *vođstvo*, *voćstvo*, *vojskovòdstvo*.

2.0. Naglasak je najčešće kao u osnove:

batinaštvo, beskičmenjaštvo, bilježništvo, bludništvo, brodárstvo, činovništvo, divljaštvo, drugárstvo, gospodarstvo, govorníštvo, gràdíteljstvo, grãđãanstvo, iseljéníštvo, lúpeštvo, májstorstvo, mlãdenaštvo, mòmaštvo, mljekárstvo, mûčéníštvo, pjěsníštvo, podlàštvo, ràdníštvo, ròpstvo ...

2.1. Zbog toga što mnoge imenice imaju dugouzlazni naglasak na slogu ispred sufiksa po sustavu, taj je naglasak proširen i na neke druge imenice:

bačvárstvo, barbárstvo, domaćinstvo, farizéjstvo, neprijatéljstvo, prijatéljstvo ...

Neke su imenice zabilježene i s dubletnim naglascima:

kršćánstvo—kršćánstvo, pućánstvo—pućánstvo, ugòstíteljstvo—ugostíteljstvo, svèćénstvo—svèćénstvo, živòtínjstvo—životínjstvo ...

2.2. Katkada se na slogu ispred *-stvo* mjesto dugouzlaznog, sustavnog ili analoškog, javlja kratkouzlazni, ali je rijetko zabilježen samo on, već su takve imenice zabilježene s dubletnim naglascima, npr.:

àpostolstvo—apostòlstvo, bankròtstvo—bankròtstvo, čítateljstvo—čítatèljstvo, kapitùlantstvo—kapitulànstvo, ministárstvo—ministàrstvo, pomodárstvo—pomodàrstvo, protestàntstvo ...

2.3. S tripletnim naglaskom zabilježena je imenica *djevèrstvo—djevèrstvo—djevèrstvo*.

Uzrok je kratkouzlaznom vjerojatno analogija prema malobrojnima, ali veoma frekventnim imenicama sa sufiksom i naglaskom *-ánstvo* (v. t. 8.1), a u imenica tipa *kapitulàntstvo, protestàntstvo* i težnja da se sačuva mjesto naglasaka, ali bez silaznoga na unutrašnjem slogu.

2.4. Dvosložne imenice imaju različite naglaske:

bánstvo, bràtstvo—bràtstvo, càrstvo, článstvo, đàštvo, kmètstvo—kmètstvo, kúmstvo, ljudstvo, plèmstvo, vòdstvo, zvjèrstvo—zvjèrstvo ...

2.5. Ako osnova završava poluotvornim suglasnikom i nenaglašenim kratkim slogom, a na njemu nije ni analoški naglasak, slog se može produžiti, ali dužina nije automatska. Slog često ostaje kratak ako je u završnom slogu osnove *o* ili *e*.

Sve to pokazuje da je naglasnu problematiku potrebno još potanje proučiti.

3.0. Po značenju imenice izvedene sufiksom *-stvo* možemo podijeliti na dvije skupine: na apstraktne i konkretne.

Opće se značenje apstraktnih imenica može opisati preoblikom:

i + -stvo → ono što se odnosi na i (i = imenica)

npr. *cvječárstvo → ono što se odnosi na cvjećare.*

Taj je opis značenja gotovo istovjetan s opisom značenja odnosnih pridjeva, ali jasno s imenicom kao tvorbenim rezultatom. Ta preoblika opisuje značenje na visokom stupnju apstrakcije, ili, jednostavnije rečeno, veoma općenito. U određenijem opisu apstraktna značenja možemo podijeliti u tri veoma bliske skupine prema preoblikama:

3.1.(a) *i + -stvo* → *osobina svojstvena i (osobi označenoj imenicom)*
npr. *běskučništvo* → *osobina beskućnika*.

Prva imenica preoblike u još određenijem opisu značenja može se označiti bliskim pojmovima kao što su:

svojstvo, postupak, vladanje, stanje, život, način života, sklonost, sposobnost.

Takve su ove imenice:

barbárstvo, batináštvo, bečárstvo, beskičmenjáštvó, bėskučništvo, blúdníštvo, bizantínstvo, boémstvo, bōgáljstvo, brátstvo, čistúnstvo, čudáštvó, divljáštvó, dječáštvó, d'žavljánstvo, dvōjništvo, dvōličnjáštvó, farizėjstvo, junáštvó, kmětstvo, kúmstvo, mŭčeništvo, pjėsníštvo, rōpstvo, srōmaštvo, slikarstvo, sŭžánjstvo, vlásništvo, zarobljeništvo, djėvojaštvo, pōsestrimstvo, udōvištvo, usídjelištvo...

3.2.(b) *i + -stvo* → *posao kojim se bavi i (osoba označena imenicom)*,
npr. *pčelárstvo* → *posao kojim se bavi pčelar, posao pčelara*.

U još određenijem opisu značenja *posao* se može označiti bliskim pojmovima kao što su:

rad, zanimanje, bavljenje, proučavanje, znanost.

Takve su imenice:

amatérstvo, brėškvarstvo, brodárstvo, cvječárstvo, golubárstvo, govedárstvo, gráditeljstvo, hotelijérstvo, jėdriličarstvo, klėsárstvo, knjižárstvo, knjižničárstvo, nōvinárstvo, ovčarstvo, peradárstvo, planinárstvo, rátárstvo, rudárstvo, stōčárstvo, strojárstvo, šŭmárstvo, vočárstvo... primáljstvo...

3.3.(c) *i + -stvo* → *zvanje osobe označene imenicom*,
npr. *biskupstvo* → *zvanje biskupa*.

U još određenijem opisu značenja *zvanje* se može označiti bliskim pojmovima kao što su:

čast, dostojanstvo, služba, dužnost, čin, rang, vlast, funkcija i sl.

Takve su imenice:

biskupstvō, cėnzorstvo, díraktorstvo, skŭbníštvo, starještínstvo, vđjvodstvo...

3.4. Konkretna značenja možemo podijeliti u dvije skupine: zbirno i mjesno značenje.

Zbirno se značenje može opisati preoblikom:

(d) *i* + *-stvo* → *skupina osoba označena i, skup i, svi i*,
npr. *radništvo* → *skup radnika* (jedne cjeline).

Takve su i imenice:

časništvo, činovništvo, čitateljstvo, članstvo, građanstvo, kònjaništvo, ljudstvo, plemstvo, potomstvo, pučanstvo, seljáštvò, slušateljstvo, stanovništvo, svèćenstvo, učiteljstvo, žiteljstvo...

Zbirno je značenje posebno ostvarljivo kad je u osnovi imenica koja označuje pripadnika naroda: *Hrvátstvo, Nijémstvo, Slavénstvo, Šrpstvo, Talijánstvo, Židòvstvo*. Čini se da se te izvedenice u novije vrijeme sve manje upotrebljavaju.

Posebno zbirno značenje imaju imenice kao *pješništvo*. Osim značenja 'umjetnost, vještina, sposobnost pjesnika', ona ne znači 'svi pjesnici', nego 'sva pjesnička djela jednoga pjesnika, skupine pjesnika, pjesničkoga smjera, jednoga naroda, jednoga doba i sl.'. Takve su imenice *slikárstvo, stvåralaštvo*.

3.5. Mjesno se značenje može opisati preoblikom:

(e) *i* + *-stvo* → *područje pod vlašću i* (osobe označene imenicom),
npr. *carstvo* → *područje pod vlašću cara*

ili preoblikom:

i + *-stvo* → *prostorija, zgrada u kojoj rade i* (osobe označene imenicom)

npr. *predstavništvo* → *prostorija, zgrada u kojoj rade predstavnici*.

No ovdje se ne može s potpunom sigurnošću reći da li je posrijedi tvorbeno značenje ili je preneseno.

Mjesno značenje imaju imenice:

carstvo, gospodarstvo, ministarstvo, mljekarstvo, predstavništvo, susjedstvo, tåjništvo, tužilaštvo, uredništvo, vlastelinstvo...

3.6. Često jedna imenica može imati dva ili više značenja. Tako imenica *susjedstvo* ima dva značenja:

mjesno: *Mati je bez reda gonila djecu... po susjedstvu.*

(Stj. Mihalić, RMS)

zbirno: *Vučje je to susjedstvo, protiv takvog je najbolje sredstvo kolac.*

(J. Benešić, RMS)

Tako više značenja imaju i imenice:

članstvo: 1. svojstvo člana u kojem društvu, 2. skup članova jednoga društva;

govornništvo: 1. sposobnost svojstvena govorniku, 2. struka koja se bavi sposobnošću govornika;

iseljenništvo: 1. stanje iseljenika, 2. zb. iseljenici;

plemstvo: 1. titula, zvanje plemića, 2. zb. plemići.

Tu se odmah postavlja pitanje je li posrijedi jedna izvedenica s više značenja ili su dvije izvedenice svaka sa svojim značenjem.

3.7. Sama od sebe nameće se razdioba po kojoj bi se moglo govoriti o jednoj izvedenici dok su značenja u okviru apstraktnoga značenja, a dva ili više ako su apstraktna i konkretna. Tako bi *govorništvo* bila jedna izvedenica s dva značenja, a *članstvo*, *iseljeništvo*, *plemstvo* po dvije izvedenice svaka sa svojim značenjem.

Da su u drugom slučaju posrijedi dvije izvedenice, očituje se kad su u osnovi imenice što označuju pripadnika kojega naroda. Apstraktna imenica piše se malim slovom, a konkretna, zbirna, velikim, i u rječnicima ih možemo naći svaku sa svojom natuknicom, kao što npr. u RMH nalazimo imenice *Hrvátstvo* i *hrvátstvo*:

Hrvátstvo s zb. *hrvatski narod*, *Hrvati*. — Uslijed provale Turaka ostalo je *Hrvatstvo* bez... svoje prirodne geografske podloge. *Krl*.

hrvátstvo s *osjećaj pripadnosti hrvatskom narodu*, *hrvatski duh i osobine*. — Crnčićevu vojničko i njemačko obrazovanje je svakako hudilo njegovom hrvatstvu. *Matoš*.

To je važno i za leksikografiju jer se jedna značenja mogu (pod istim brojem) odvajati slovima, druga posebnim brojevima, a treća posebnim natuknicama.

3.8. Razmatranje primjera mogu ovu razdiobu dovesti u pitanje. Već je problem mogu li se zbirne imenice tipa *Hrvátstvo* smatrati vlastitim imenicama i treba li ih pisati velikim početnim slovom. Drugo, značenja bi trebalo provjeriti na većem broju primjera u određenom kontekstu, a ne samo na rječničkim obradama. Pokušaj provjeravanja na građi MH nije uspio jer su potvrde veoma oskudne.⁵ Pokušaj posebnoga skupljanja primjera pokazuje da katkada pojedina značenja nije lako razlučiti. Tako npr. u *Iseljeničkom kalendaru* za 1979. g. Matice iseljenika Hrvatske, Zagreb, nalazimo ove primjere:

Hrvatska poezija o iseljeništvu. — *Objavljujemo i nešto pjesama na temu iseljeništva* (str. 7). — *U nekoliko posljednjih kalendaru, lako se moglo primijetiti, da nam se sve češće kao suradnici u kalendaru javljaju naši iseljenici, koji se inače bave iseljeništvom. Tako u ovom kalendaru imamo nekoliko njihovih priloga o iseljeništvu u SAD, te po jedan prilog iz Kanade, Australije i Novog Zelanda. I to je potvrda jedne doista veće otvorenosti za suradnju iseljeništva sa Starim krajem, kao i obrnuto* (str. 34). — *100 godina našega iseljeništva u Novom Zelandu* (str. 104).

Ti primjeri pokazuju da se značenja jasno razlikuju tek kad je značenje jasno određeno kontekstom, a u nekim su primjerima značenja neutralizirana. Tek potanje istraživanje na većem broju takvih primjera može na ovakva pitanja dati potpuniji odgovor.

⁵ Za riječ *članstvo* nema potvrda, za *govorništvo* dvije, obje u značenju 'govornička vještina', za *iseljeništvo* nema hrvatskih potvrda, za *plemstvo* ima nekoliko, ali ni jedna u značenju 'titula, zvanje plemića', za *ribarstvo* nekoliko potvrda u značenju 'privredna grana'.

3.9. Ako osnovna imenica ne označuje osobu, tada su značenja različita, ali su često istovjetna ili veoma bliska navedenima i mogu se opisati istim ili veoma bliskim preoblikama.

Takve su ove izvedenice:

(a) *bankròtstvo, ròdbinstvo, zvjèrstvo, životinjstvo*;

(b) *bilinstvo, računstvo, životinjstvo*;

(c) *bilinstvo, ràslinstvo (uz raslinje), nõvinstvo, ròdbinstvo, životinjstvo*.

Imenica *balkánstvo* ima posebno apstraktno značenje: 'ideja o ujedinjenju balkanskih naroda'.

Značenja bliska (b) imaju imenice *lòvstvo, škòlstvo, sùdstvo, zanàtstvo*. Njihova bi se značenja mogla opisati preoblikom → *organizacija i djelatnost i* (ako za prvu ne uzmemo da je u osnovi skraćena imenica *lovac*).

Blisko značenje ima i *zdràvstvo* 'organizirana djelatnost za zdravlje (ljudi)' i *balónstvo* 'sport s balonima'.

3.10. Nekoliko se izvedenica upotrebljava uglavnom u istom značenju kao i osnovna imenica:

baštinstvo, izdájstvo, veleizdájstvo, prògònstvo, ùputstvo, rastròjstvo, ustròjstvo...

Jedne su od njih u etimološkim djelima označene kao tuđice, druge se ne smatraju normativnima, a treće bi se, teoretski i normativno gledano, mogle razlikovati u značenju s osnovnima:

baštinstvo 'svoјstvo, stanje, pravo na baštinu'

baština 'ono što tko naslijedi'

izdájstvo 'stanje', *izdaja* 'čin, djelo'

prògònstvo 'osobina, stanje', *prògon* 'čin, djelo'.

4.0. Izvedenica sa sufiksom *-stvo* od pridjeva ima relativno malo. U građi ih se našlo pedesetak i već taj podatak kazuje da je tvorba od pridjeva slabo plodna. Pregled građe pokazuje da novih tvorenic iz 20. stoljeća nema, da je nekoliko novijih nastalo oko 1860. g., a ostale su starije tako da se može reći da je sufiks *-stvo* u ovoj kategoriji praktički neplodan.

Kao osnova dolaze posvojni pridjevi i nešto češće opisni.

4.1. Ako osnova završava na *-VK* (gdje je *V* samoglasnik, a *K* suglasnik), tada osnova u tvorbi ostaje neskrraćena; ako završava na *-KK*, a to su osnove pridjeva na *-(a)n* i jedan na *-ast* (*jògunast*), tada se osnova krati za *-n* i *-ast*. Bez kraćenja je *dostojánstvo*. Promjenu *-gstvo* u *-štvo* ima izvedenica *ùboštvo*. Od dva *s* jedno se gubi u *iskústvo* i *neiskústvo*. Završno *-t* ispred *-stvo* gube izvedenice *òdsustvo* i *prìsustvo*, ali te dvije imenice u hrvatskom književnom jeziku nisu normativne, nego se mjesto prve preporučuje *òdsutnost* (*dopust, nenàzočnost*), a mjesto druge *prìsutnost* (*nàzočnost*). (Ostali primjeri navode se u idućoj točki.)

4.2. Naglasak je ili kao u osnove ili dugouzlazni na slogu ispred sufiksa.

Kao u osnove većinom je u izvedenica od posvojnih pridjeva:

gròfovstvo, kněževstvo, králjevstvo, lùkāvstvo, mäterinstvo, òčinstvo, pâpinstvo, ùboštvo, žèninstvo..., ali *sěstrinstvo* i *žèninstvo*, očito analogijom prema *mäterinstvo* i *òčinstvo*.

Dugouzlazni na slogu ispred sufiksa imaju izvedenice od skraćenih osnova i od glagolskih pridjeva: *iskústvo, izaslánstvo, jedínstvo, jogúnstvo, neiskústvo, nesavršénstvo, nevaljálstvo, nezadovoljstvo, odaslánstvo, pijánstvo, poslánstvo, poznánstvo, prostránstvo, savršénstvo, zadovoljstvo...*, ali *ùmještvo*. Dvosložna *sròdstvo* ima kratkouzlazni.

U nekih izvedenica postoje dva ili tri naglasaka, ali se u rječnicima ne daju pobliži podaci o njima. Prema svom jezičnom osjećaju običnije stavljam na prvo mjesto:

bláženstvo—bláženstvo—bláženstvo, bogátstvo—bògatstvo—bogátstvo, djètínjstvo—djetínjstvo, gâzdinstvo—gazdinstvo, lākōmstvo—lakómstvo, otájstvo—otájstvo, proklétstvo—proklétstvo.

4.3. Značenje većine izvedenica od opisnih pridjeva može se opisati preoblikama:

a + -stvo → stanje, osobina onoga koji je *a* (*a* = pridjev)

→ stanje, osobina onoga što je *a*

npr. *pijánstvo* → stanje onoga koji je pijan

savršénstvo → stanje onoga što je savršeno.

Koja se preoblika primjenjuje, zavisi od značenja pridjeva, već prema tome da li se osobina pripisuje samo živom ili čemu drugome.

Takve su izvedenice:

bláženstvo, bogátstvo, dostojánstvo, iskústvo, jogúnstvo, lākōmstvo, lùkāvstvo, mēkúštvo, neiskústvo, nesavršénstvo, nevaljálstvo, nezadovoljstvo, pijánstvo, poznánstvo, prognánstvo, proklétstvo, prostránstvo, savršénstvo, spokójstvo, sròdstvo, ùboštvo, ùmještvo, zadovoljstvo...

Imenica *otájstvo* znači 'ono što je otajno', a *bogátstvo* i 'imovina bogatoga'.

Izvedenice *izaslánstvo, odaslánstvo, poslánstvo* imaju zbirno značenje: skup izaslanih, odaslanih, poslanih.

4.4. Izvedenice od posvojnih pridjeva označuju ili zvanje, dostojanstvo, čast, vlast ili imanje, državu osobe (ili osoba) od koje je pridjev izveden. Koje se značenje ostvarilo, zavisi od jezične potrebe. Takve su izvedenice: *běgovstvo, gâzdinstvo, gròfovstvo, kněževstvo, králjevstvo, mäterinstvo, òčinstvo, sěstrinstvo, pâpinstvo, žèninstvo...*

5.1. Od glagolskih osnova izvedeno je desetak imenica, od kojih jedan dio i nema potpuno jednoznačnih tvorbenih odnosa s glagolskim osno-

vama: *bístvo*, *dežúrstvo* (i od *dežuran*), *jámstvo* (potencijalno i od *jamac*), *násljedstvo*, *preustrójtvo*, *rukovòdstvo*, *umórstvo*, *vòdstvo* (i u značenju *vođenje* moglo bi biti od imenice *vođa*), *zástupstvo*...

5.2. Od ostalih osnova tvorenice su rijetke. Od brojnih osnova izvedene su imenice *dvójtvo*, *trójtvo*, od zamjeničkih *svójtvo*, od priložnih *mnòštvo*.

6.0. Tvorenice od osnova koje su složene od dviju (ili triju) osnova zadaju tvorbenoj analizi posebne probleme.

Ako osnove sadrže u sebi dvije osnove, a kao cjelina znače m. osobu i tvorenica je načinjena od neskracene osnove, posebnih problema nema jer se bez kolebanja može reći da su posrijedi izvedenice: *beskičmenjáš-tvo*, *běškućništvo*, *bězbožništvo*, *domobránstvo*, *drvòdjelstvo*, *drvorez-bárstvo*, *dušòbrižništvo*, *pravobrànilaštvo*, *svěznadárstvo*, *zemljòràdništvo*...

To vrijedi i za izvedenice od osnova sa sufiksom -*ò*: *bògumilstvo*, *krvò-loštvo*, *licèmjèrstvo*, *ljudòžderstvo*, *vjetropírstvo*...

6.1. Problem nastaje kad je složena osnova kraćena. Tada su moguća različita tumačenja:

brakolómstvo → *osobina brakolomca*
→ *osobina onoga koji lomi brak*
→ *lomljenje braka*.

Slično je i s riječima *knjigovòdstvo*, *računovòdstvo*. Možemo ih protumačiti na dva načina: (a) *teorija i praksa vođenja poslovnih knjiga, računa*, (b) *posao knjigovođe, računovođe*.

Budući da se sve takve tvorenice ne mogu protumačiti kao izvedenice sa skraćenim osnovama, možemo ih promatrati kao složenice. Imamo više tipova.

6.2. Najčešće su tvorenice po obrascu: *im. + o + gl. + -stvo*:

ikonobórstvo, *kruhobórstvo*, *preljubočínstvo*, *zakonodávstvo*, *drvòdjélstvo*, *poljodjélstvo*, *rukodjélstvo*, *zemljodjélstvo*, *vatrogástvo*, *konjogójstvo*, *ribogójstvo*, *svilogójstvo*, *brakolómstvo*, *mirolómstvo*, *vjerolómstvo*, *bogoljúpstvo*, *zemljomjèrstvo*, *bogomóljstvo*, *zrakoplóvstvo*, *gostoprímstvo*, *stihotvórstvo*, *knjigovòdstvo*, *računovòdstvo*, *vojskovòdstvo*, *zvjezdoznánstvo*...

6.3. Složenice ostalih obrazaca znatno su rjeđe:

im. + e + gl. + -stvo: *moreplóvstvo*;
prid. + o + im. + -stvo: *inòvjèrstvo*, *krivòvjèrstvo*, *inozémstvo*, *staròsvatstvo*;
prid. + o + gl. + -stvo: *krivoklétstvo*;
br. + o + im. + -stvo: *jednòboštvo*, *dvòženstvo*, *jednòženstvo*;
br. + o + gl. + -stvo: *prvoròdstvo*;
pril. + im. + -stvo: *dobročínstvo*, *mnogòboštvo*, *mnogožénstvo*, *tùzemstvo* (moguće i od *tuzeman*).

6.4. Rijetke su i tvorenice s prijedlogom ili česticom u prvom dijelu:

prij.+im.+stvo: *bèzboštvo*, *bežénstvo*, *pòkućstvo*, *pòmorstvo*;

č.+gl.+stvo: *nèženstvo*;

č.+gl.+im+stvo: *neznàboštvo*.

7.0. Uz tvorenice sa sufiksom *-stvo* postoje i tvorenice od istih osnova sa sufiksima *-izam*, *-ština*, *-ost*, *-luk*, *-je* u istom ili veoma bliskom značenju.

7.1. Usporednice sa sufiksom *-izam* imaju ove izvedenice: *amatérstvo*, *aristòkratstvo*, *askétstvo*, *bandítstvo*, *bizantínstvo*, *bùgárstvo*, *děspotstvo*.

Sufiks *-izam* ograničen je samo na strane osnove u apstraktnom značenju, a neke se tvorenice razlikuju značenjem: *barbárstvo* ≠ *barbarizam*, *bùgárstvo* ≠ *bugarizam*...

Usporednice sa *-ština* imaju ove izvedenice: *boémstvo*, *bogáljstvo*, *đavólstvo*, *farizéjstvo*, *grubijánstvo*, *hrvátstvo*, *lúpeštvo*, *nijémstvo*, *pògánstvo*, *siròmaštvo*, *tùđinstvo*, *lùkāvstvo*, *nevaljálstvo*.

7.2. Izvedenice sa sufiksom *-ština* imaju nešto uže, određenije značenje, a često je i stilski obilježeno, uglavnom negativno, prema izvedenicama sa sufiksom *-stvo* koje su neobilježene. Stoga je različito: *govedárstvo* 'privredna grana kojom se bave govedari', *govedárština* 'govor, jezik govedara'. Sustavna određenost djeluje i kad je opreka znatno manja, kao što je npr. *kavalírstvo* i *kavalírština*. *Kavalírština* se može naći i u neutralnoj upotrebi, ali je stilski bolji izbor ako se *kavalírstvo* nađe u stilski neutralnijem ili biranijem kontekstu, a *kavalírština* u stilski obilježenima, kao što je u primjerima:

Iščekujući je pred crkvom, ova mu se posljednja misao najviše i motala po glavi. Na svoje kavalirstvo slabo je i mislio. (J. Leskovar, RMH.) — *Čovjeka siromaha... opijati i svojim magarcem praviti, da se gospodska vaša duša proveseli, ala mi kavalirštine!* (K. Š. Đalski, Iz varmegjinskih dana, Zagreb, 1912, 33.) — *Čudne mi kavalirštine, divne li plemenitosti darivati nekoga tuđom robom!* (S. Kolar, Ili jesmo ili nismo, MH, Zagreb, 1933, 48.)

7.3. Usporednice sa sufiksom *-ost* imaju ove izvedenice: *bláženstvo*, *bogátstvo*, *lākōmstvo*, *lùkāvstvo*, *pijánstvo*, *savršénstvo*, *spokójstvo*.

Sufiks *-ost* dolazi na pridjevske osnove i tu je veoma plodan, a kako je sufiks *-stvo* u ovoj kategoriji praktički neplodan, to bi sinonimne usporednice sa *-ost* i *-stvo* bile razumljive. Ruska lingvistica O. G. Revzina već je utvrdila da se sufiksi koji se nalaze na raznim stupnjevima plodnosti mogu podudarati u raspodjeli,⁶ ipak je raspodjela samo djelomično podudarna. Neki se parovi razlikuju i značenjem, ali traženje sustavnih razlika nema veće važnosti za samu tvorbu jer je *-stvo* u ovoj kategoriji neplodan sufiks.

⁶ Struktura slovoobrazovatel'nyh polej v slavjanskih jazykah, Moskva 1968, str. 18.

7.4. Usporednice sa sufiksom *-luk* relativno su rijetke, a izvedenice sa *-luk* stilski su izrazito obilježene: *čizmárstvo—čizmàrluk, kršćánstvo—kršćànluk, prostáštvo—prostàkluk, bėgovstvo—bėgòvluk, jògunstvo—jògùnluk*.

7.5. Usporednice sa *-stvo* i *-je* veoma su rijetke: *sujevjérstvo—sùjevjerje*.

Ostali sufiksi

8.1. Sufiksom *-anstvo* izvedeno je nekoliko izvedenica od imeničkih i pridjevskih osnova.

Od imenica su izvedene: *božánstvo, čovječánstvo, djevičánstvo, katoličánstvo, proročánstvo (proročánstvo), svjedočánstvo, šeprljánstvo*.

Osim posljednje ostale su starije izvedenice. Imenica *šeprtljánstvo* potvrđena je iz djela S. Kolara: *Tu kašu svaro [je] svojom naivnošću, svojim šeprtljanstvom (RMS)*. Izvedenica je s tvorbenoga gledišta posebno zanimljiva jer osnova osnovne riječi završava na dva suglasnika pa je sufiksom *-anstvo* uklonjena glasovna teškoća koja nastaje sa sufiksom *-stvo*. To ujedno pokazuje kako zbog glasovnih razloga neplodan sufiks postaje plodnim.

Novije izvedenice kao *muhamedánstvo, starčevićánstvo* mogu se smatrati izvedenicama od osnova na *-anac* skraćenim za *-ac*.

Od pridjeva su izvedene imenice *veličánstvo* i *visočánstvo*.

8.2. Sufiks *-instvo* nalazimo u rijetkoj riječi *bràtinstvo*, nastaloj očito analogijom s *màterinstvo, očinstvo, sěstrinstvo*, i u riječi *djètinstvo*, običnije *djètinjstvo*.

8.3. Poseban su tvorbeni problem imenice *něznalaštvo, svěznalaštvo* i *streljáštvò*.

Prve dvije izvedene su od imenice *něznalac* (Bazala) i *svěznalac* (N. Simić) sufiksom *-stvo*. Međutim kako su te imenice rijetke, kao osnovne imenice nameću se, zbog svoje velike proširenosti, *něznalica* i *svěznalica* i prema njima bi *něznalaštvo* i *svěznalaštvo* bile izvedene sufiksom *-aštvo* od skraćenih osnova.

Izvedenica *streljáštvò* mogla bi biti izvedena, dijakronijski gledano, od *strěljáč* sufiksom *-stvo*. Međutim kako imenica *strěljáč* nema ni jedne potvrde poslije 1860, sa sinkronijskoga se gledišta dovodi u tvorbenu vezu s imenicom *strijélac* ili s glagolom *strijéljati*. Po tome bi bila izvedena sufiksom *-aštvo* od *strijél-ac* s promjenom *l/lj* ili od *strijélj-ati*. Ta nepodudarnost između dijakronije i sinkronije upravo pokazuje kako nastaju novi sufiksi. Ne bi bilo ništa neobično da se pojavi nova imenica koja bi se mogla protumačiti jedino kao izvedenica sa sufiksom *-aštvo*.

S u m m a r y

NOUN FORMATION THROUGH SUFFIXES
TERMINATING IN *-stvo*

This paper is a presentation of the formation of nouns ending in *-stvo* and *-štvo*. It is established that the formation involves three suffixes: *-stvo*, *-anstvo* and *-instvo*. Of these, only *-stvo* is fully productive, *-anstvo* being marginally productive and *-instvo* unproductive.

A special formational problem are a few nouns explainable as derived by either of the two suffixes *-stvo* and *-aštvo*. The paper emphasizes that such examples cause new suffixes to emerge.